

DATE ASUPRA UNOR PLANTE DECORATIVE MAI PUȚIN CUNOSCUTE. (I)

ANGELA TONIUC

Our intention is to present, in a series of articles, plants which, though having special decorative features and uses, are only sporadically cultivated in gardens and parks.

At the beginning, 13 taxons belonging to *Liliaceae* and *Iridaceae* families are described. Besides some peculiar morphologic features, we also include our observations on the behaviour of these plants in the conditions of the Botanical Garden of Iași, and recommendations regarding the kinds of plants they should be associated with, in order that their decorative value should stand out.

În cadrul tematicii științifice a sectorului Flora Globului — subsecțiunile Plante din Europa, Caucaz, Asia Centrală și Extremul Orient — ne-am preocupat să cultivăm plante originare din aceste ținuturi. Timp de mai mulți ani s-a observat comportarea acestora în condițiile climatice ale orașului Iași pentru a vedea în ce măsură putem să le recomandăm pentru a fi cultivate frecvent în parcuri și grădini particulare.

Lucrarea noastră cuprinde date privind 13 taxoni de plante ierboase asupra cărora s-au oprit lucrările de floristică regională [1, 4, 7, 8, 9] și puțin sau deloc manualele sau enciclopediile horticole [2, 3, 5, 6, 10]. Pe lângă descrierea sumară a taxonului înscriem datele noastre privind fenologia, posibilitățile de înmulțire, calitățile decorative (ale frunzelor, florilor și fructelor), diferite utilizări iar la unele propunem plantarea combinată cu alte plante în sensul corelării perioadei de înflorire și a armonizării culorilor.

Speciile de *Allium* L. (Familia *Liliaceae*), cultivate de noi, au perioadă relativ lungă de înflorire (14 pină la 40 de zile), eșalonată în cadrul genului (de la începutul lunii mai pină la sfârșitul lunii iulie). Se înmulțesc prin semințe semănate toamna în ghivece (cu pământ de țelină) care peste iarnă se protejează bine cu frunze uscate. În anul următor (iunie) se repică în câmp și încep să înflorească după 2 (*A. altaicum*, *A. carinatum* ssp. *pulchellum*, *A. schoenoprusum*) sau 3 ani (*A. aflalunense*, *A. christophii*). Plantarea se face în expoziție însoțită, în sol ușor cu drenaj bun și pot rămâne în același loc mai mulți ani. Fructificațiile uscate pot fi folosite cu succes pentru aranjamente și buchete de iarnă.

Allium aflalunense B. Fedtsch. are bulb ovoidal cu diametrul de 2—6 cm. Tulpina (80—150 cm înălțime) prezintă 6—8 frunze liniare, plate, netede, albastrii, de 2—10 cm lungime. Înfloreste între 1 și 15 mai. Inflorescența este o umbelă sferică multifloră cu pedunculii floralii fără bractei, egali între ei dar de 2—4 ori mai lungi decât periantul. Foliiolele periantului, violet deschis cu nervura mediană mai închisă, la sfârșitul înfloririi sînt torsionate.

Capsula lat-ovată, aproape sferică, are 5 mm în diametru. Se poate planta împreună cu *Scutellaria orientalis* L. sau *S. sosnovskyi* Takht.

Allium altaicum Pall. are bulbi oval-alunghiți, de 2—4 cm în diametru prinși pe un rizom oblic. Tulpina, pînă la 70 cm înălțime, la bază de 3 cm în diametru, se subțiază treptat spre vîrf. Frunze cilindrice, fistuloase (acopăr tulpina numai pînă la jumătatea acesteia), de 2—3 ori mai scurte decît tupinile. Înflorește toată luna iulie. Spată scurt acuminată, aproape egală cu inflorescența. Umbela este globuloasă cu numeroase flori galben strălucitor, foarte densă. Pedunculii florali, fără bractei, groși, mai scurți sau pînă la 1.5 ori mai lungi decît periantul. Capsula triunghiular ovală cu gropițe abia vizibile. Semințe negre ca și cărbunele. Formînd, cu timpul, tufe compacte este recomandat a fi plantat izolat.

Allium carinatum L. ssp. *pulchellum* Bonnier et Layens are bulb ovoid de un centimetru diametru. Tulpina cilindrică, de 40—50 cm înălțime, foliată pînă aproape de mijloc. Frunze în număr de 2—4, liniare, ușor canaliculate în partea superioară și cu 3—5 coaste evidente în partea inferioară. Înflorește între 10 și 30 iulie. Spata are 2 valve evident inegale, persistente, prelungite într-un apendice lung de 8—10 cm. Umbela laxă, cu numeroase flori roșii purpurii ce au pedunculii inegali, mult mai lungi decît florile și curbați spre exterior. Staminele sînt lung exerte. Capsulă elipsoidală, de 5 mm diametrul, cu numeroase semințe fertile. Ca plantă gazonantă recomandăm *Cerastium grandiflorum* W. et K.

Allium christophii Trautv. (*A. albopilosum* C. H. Wright) are bulb sferic de 2—4(6) cm diametru. Tulpina viguroasă, de 38—45 cm înălțime, cilindrică, fistuloasă. Frunze în număr de 3—7, liniar-lanceolate cu vîrful ascuțit, lungi de 30—45 cm și late de 3—4 cm, pe fața inferioară și pe margini cu numeroși peri albi. Înflorește la începutul lunii mai pînă în 10—12 iunie. Umbelă globuloasă (diametru 20—34 cm), multifloră (pînă la 263), laxă, cu pedunculii florali aproape egali între ei dar de 3—5 ori mai lungi decît periantul, fără bractei. Foliiolele periantului dispuse stelat, violet-roz cu tentă metalică, sînt triunghiular liniare, foarte ascuțite, după înflorire rigide și curbate în sus. Capsula, ovoidală, de 5 mm diametru. Are un efect decorativ sporit cînd este plantat pe un covor de *Lotus corniculatus* L.

Allium schoenoprasum L. are bulbi îngust ovoizi prinși pe un rizom scurt. Tulpina fistuloasă de 30 cm înălțime, foliată numai în treimea inferioară. Frunze în număr de 2—3, fistuloase, glaucescente, mai scurte decît tulpina. Înflorește toată luna iunie. Spată lat ovoidală cu 2—3 valve bruse acute, persistente. Umbela sferică, densă, cu numeroase flori roz ce au pedunculii mai scurți decît florile. Capsulă obtuză, trilobată, mai scurtă decît perigonul. Semințe negre, cu trei muchii, ascuțite la ambele capete, zbîrcite. Planta formează cu timpul tufe mari, compacte, se recomandă plantarea în riaduri la distanță de 25 cm.

Chionodoxa luciliae Boiss. (Familia *Liliaceae*). Bulb ovoid tunicat. Tulpina (pînă la 20 cm înălțime) are 2—4 frunze liniare (late de 10 mm), ușor cavaliculate, cu vîrful ascuțit. Înflorește de la sfîrșitul lunii februarie pînă la 20 martie. Inflorescența un racem lax cu pînă la 8 flori bleu cu centrul alb. Capsula, sferică, are trei coaste proeminente. Semințe ± globuloase de culoare brun negricioasă. Preferă expoziție semiumbrită și un sol ușor. Poate rămîne în același loc pînă la 4 ani cînd bulbii se scot în august și se replantează în octombrie. Se înmulțește prin semințe semănate în noiembrie, răsar în anul următor și încep să înflorească după încă 3 ani. Recomandăm plantarea, împreună cu *Thymus praecox* Opiz., în stîncării.

Eremurus himalaicus Bak. (Familia *Liliaceae*). Plantă perenă cu rădăcini groase, cărnoase, dispuse etalat. Tulpina atinge 1,5 m și prezintă frunze doar la bază. Frunzele sînt lat liniare, lungi de 45 cm, glabre, cu marginea ușor ciliată. Înflorește în mai-iunie. Racemul florifer este dens, de 40–60 cm lungime. Bractei subulate, îndreptate spre exterior, măsoară jumătate din lungimea pedunculului floral. Flori albe, la exterior nervurile ușor maronii. Fructul o capsulă ovoidă, de 7–8 mm diametru, netedă. Planta preferă expoziții însorite, sol bine prelucrat și amestecat cu nisip. Se înmulțește prin semințe semănate în ghivece. După doi ani (în mai-iunie) se plantează la locul definitiv la distanță de 50 cm. Exemplarele mai în vîrstă suportă greu transplatarea. Înflorește după 4–5 ani de la semănare. În perioada de înflorire se udă abundant apoi, treptat, se lasă într-o perioadă de repaus. Iarna se protejează bine cu frunze sau cu gunoi de grajd.

Hemerocallis middendorffii Trautv. et Mey. (Familia *Liliaceae*). Plantă perenă cu rizom fuziform, îngroșat, de pe care pleacă rădăcini cilindrice, groase, casante. Tulpină cilindrică, fistuloasă, netedă, de 40–70 cm înălțime, foliată numai la bază. Frunze lat liniare, moi, verzi, lungi de 40–50 cm și late de 1,5–2,5 cm, arcuite spre exterior. Înflorește între 15 mai și 10 iunie. Inflorescența, un corimb scurt cu 3–5 flori, cu pedunculi foarte scurți dar de lungime variabilă. Bractei lat ovate pînă la oval cordate, acute, îmbracă tubul periantului. Flori de 8–10 cm, galben deschis, puternic parfumate. Capsula invers ovată cu vîrfurile obtuz, pieleasă, rugoasă transversal. Poate fi cultivată în locuri însorite și semiumbrite, în soluri potrivit de umede. Se înmulțește prin despărțirea tufelor primăvara sau prin semințe. Semănarea trebuie făcută imediat după recoltare pentru a germina în anul următor. Plantate la loc definitiv înfloresc și sînt foarte decorative după 2–3 ani. Se folosește pentru flori tăiate. După unii autori [9] chinezii consumă floarea fiartă împreună cu griu.

Muscari polyanthum Boiss. (Familia *Liliaceae*) prezintă un bulb oval. Frunze lat liniare cu vîrfurile ascuțite, concave, au fața externă cu nervuri evidente și fața internă glaucescentă. Înflorește în aprilie. Racem de 5 cm lungime cu pînă la 25 flori, dispuse lax, de culoare albastru deschis cu bordură albă. Corola este urceolată, aproape globuloasă, cu dinți ascuțiți și curbați spre exterior. Pedunculii floralii sînt orizontali, egali cu lungimea florii. Capsulă triunghiulară, în secțiune transversală, cu numeroase semințe negre, fără aril. Este indicată pentru borduri și stîncării în asociere cu *Primula acaulis* (L.) Grubb. Se înmulțește prin semințe, înfloresc după doi ani. Fructificațiile uscate se folosesc pentru aranjamente de iarnă.

Puschkinia scilloides Adams (Familia *Liliaceae*). Plantă perenă cu bulb sferic pînă la oval. Frunze, 2–3, ± cărnoase, liniar lanceolate îmbracă partea inferioară a tulpinii. Înflorește în martie. Racem lax cu 1–6 flori ce au pedunculul mai scurt decît periantul. Periant campanulat alb-albăstrui cu tubul de 2–3 ori mai scurt decît lobi care sînt dispuși sub formă de stea. Fiecare lob are nervura mediană colorată în albastru închis. Coronula, de 3 ori mai scurtă decît periantul, are 6 lobi cu marginea întregă, ușor sinuoasă. Capsulă ovoidală. Este indicată pentru expoziții însorite sau semiumbrite în stîncării sau în apropierea arbuștilor. Se înmulțește ușor prin semințe semănate în anul recoltării, de preferință în ghivece. După un an se transplantează la loc definitiv unde pot rămîne 4–5 ani. Bulbii se scot în iunie și se replantează toamna (octombrie). Se asociază bine cu *Draba athena* (Griseb.) Boiss.

Tulipa tarda Stapf. (Familia *Liliaceae*) are bulb ovoid de 2–3 cm în diametru. Tulpina pînă la 20 cm înălțime, glabră, are numai la bază 4–7 frunze de 15 cm lungime, ușor ondulate și curbate spre exterior, glabre, verzi, cu o bordură purpurie îngustă. Înfloarește la sfîrșitul lunii aprilie. Racem cu 1–8 flori cu periantul dispus sub formă de stea. Tepale alb-gălbui cu pete mari, galbene, extremitățile externe avînd nuanță de verde sau roșu cu verde. Stamine, de 2 ori mai scurte decît periantul, cu filamente și antere galbene. Capsula oval alungită, tricotată, cu numeroase semințe plate, negre. Este indicată pentru locuri însorite, sol bine prelucrat, după înflorire bulbul se retrage la adîncimea de 35 cm. Înmulțire ușoară prin semințe semănate în anul recoltării; frecvent se autoînsămîntează. Înfloarește după 4 ani.

Belamcanda chinensis (L.) DC. (Familia *Iridaceae*). Plantă perenă stoloniferă cu rizom scurt, cărnos. Tulpină robustă, de 40–80 cm înălțime, dens foliată în treimea inferioară. Frunze lat liniare, comprimate lateral, acuminate, de 30–50 cm lungime și 2–4 cm lățime, glauce. Înfloarește de la sfîrșitul lunii iulie pînă la mijlocul lunii septembrie. Înflorescența, un panicul terminal aproape dichotomic ramificat, are 3–12 flori. Pedunculii florali, de 1–4 cm, au la bază bractei membranoase de cca 1 cm lungime, îngust ovate cu vîrf obtuz. Flori de 5–6 cm diametru, roșu-portocaliu cu puncte negre-purpuri. Segmentele periantului sînt îngust oblongi, atenuate la bază și cu vîrf obtuz, dispuse sub formă de stea la anteză și răsucite în spirală la sfîrșitul înfloririi. Capsulă obovat-elipsoidală, membrasă, de 3 cm lungime, cu numeroase semințe aproape globuloase, de 6 mm diametru, negre, strălucitoare, ce apar vizibile datorită răsfrîngerii valvelor. Se poate cultiva pe platbande sau în grupuri izolate în locuri ferite de vînt, însorite sau semiumbrite. Preferă sol ușor și bogat în substanțe organice. Înmulțirea prin semințe semănate în ghivece, se repică în cîmp în toamna anului următor. Despărțirea tufelor se practică primăvara. Important este udarea regulată, dar nu abundentă, și protejarea peste iarnă cu frunze.

Iris ensata Thunb. (Familia *Iridaceae*). Plantă perenă cu rizom cărnos de 10 mm grosime ce poartă tulpini și buchete de frunze. Tulpină cilindrică, puțin comprimată, de 35 cm înălțime. Frunze numai bazale, verzi, liniare, cu nervura mediană proeminentă, pînă la 50 cm lungime, depășesc evident tulpina. Înfloarește în iunie-iulie. Tubul perigonului conic, de 3 sau mai multe ori mai scurt decît laciniiile. Laciniiile externe mult curbate spre exterior, violet deschis, cu lamina alungit-ovată, obtuză, ce treptat se îngustează în unguiculă. Laciniiile interne puțin mai scurte, violet albăstrui. Stil liliachiu cu lobii îngustați în partea superioară. Capsula oval-alungită, de 5 cm, ± 6 – costată, se alungește în partea superioară cu un cioc de 5 mm. Se poate planta în grupuri sau borduri. Preferă locuri semiumbrite cu sol moderat de compact și suportă un anumit procent de salinitate. Se înmulțește prin semințe semănate direct în cîmp. Răsar după un an și înfloresc după 3 ani. Despărțirea tufelor se poate face primăvara. Datorită cantității mari de fibre mecanice popoarele est-asiatice folosesc frunzele pentru confecționarea țesăturilor grosiere și a frînghiilor.

B I B L I O G R A F I E

1. COSTE, H., 1937 – *Flore descriptive et illustrée de la France, de la Corse et des contrées limitrophes*. T. 3, Librairie des Sciences et des Arts, Paris
2. ENCKE, F., 1958–1961 – *Pareys Blumengärtneret*. 2. Aufl., T. 1, 2. Paul Parey Verlag, Berlin und Hamburg

3. NICHOLSON, G., 1981 — *Dictionnaire pratique d'horticulture et de jardinage*, T.1, Ed. Jeanne Laffite, Marseille
4. Ohwi, J., 1965 — *Flora of Japan*. Smithsonian Institution, Washington
5. PREDA, M., 1971 — *Floricultura*. Ed. Ceres, București
6. ZANDER, R., G. BUCHHEIM, 1972 — *Handwörterbuch der Pflanzennamen*. 10. Aufl. Eugen Ulmer Verlag, Stuttgart
7. * * * 1980 — *Flora Europaea*, T. 5. Cambridge University Press
8. * * * 1966 — *Flora R.S.R.* T. 11. Ed. Acad. R.S.R., București
9. * * * 1935 — *Flora SSSR* T. 4. Izd. Akad. Nauk SSSR, Leningrad
10. * * * 1964 — *Le bon jardinier*. T. 2. La Maison Rustique, Paris